

MARTIN ŠRAJER / 6. 2. 2019

České filmy v lednu 2019

V lednu mělo premiéru šest českých filmů: dokumenty *Iluze*, *Máme na víc* a *Pasažéři* a hrané filmy *Cena za štěstí*, *Narušitel* a *Ženy v běhu*. Zvláštním případem je pak opětovné nasazení dokumentu Vladimíra Síse z roku 1954 *Cesta vede do Tibetu*, představující druhý distribuční počín společnosti Dech hor (po dokumentu *Krkonoše* z roku 2017).

Trojice nových dokumentů byla do kin uvedena v rámci cyklu Česká radost v českých kinech, představující již čtvrtým rokem výběr dokumentárních snímků ze soutěžních sekcí Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Ji.hlava. Kromě *Iluze*, *Máme na víc* a *Pasažérů* budou některá kina od února promítat ještě *Dobrý život sokola Bendy*, odvysílaný již vloni na druhý svátek vánoční na ČT2. Mnohé projekce ztraktivňují úvody a doprovodné debaty. Jejich seznam najdete na stránkách [České radosti](#). Podle Antonína Tesaře „Ve výběru bohužel vesměs nejsou nejdůležitější filmy, ale průměrné až podprůměrné tituly z tentokrát celkově poměrně slabé sekce.“^[1] Přesto nelze tvrdit, že by si vybrané filmy zasloužily méně pozornosti než novinky hrané tvorby.

Mnoho soutěžních dokumentů z jihlavského festivalu spojoval zvýšený zájem českých filmařů o dění za hranicemi. Ať už šlo o africké slumy (*Kibera: Příběh slumu*), rozlehlé autobusové nádraží v Tel Avivu (*Central Bus Station*) nebo o australskou buš (*Feral*). Do Maďarska, tedy země, která je kulturně i geograficky mnohem blíže Česku, se vypravila Kateřina Turečková, kterou k natočení jejího hodinového dokumentu *Iluze* inspiroval roční studijní pobyt v uvedené zemi.

Celý film je pojat jako počítačová hra zbavená interaktivních prvků. Sami se zapojit nemůžeme. Sledujeme někoho jiného při hraní. Procházení jednotlivými herními levely je zároveň prohlídkou různých sfér současné maďarské společnosti. Jak Turečková uvedla pro [Dok.revue](#), pro danou stylizaci se rozhodla s ohledem na stále častější začleňování herních prvků do moderního umění, přispívající k akceptování videoher za

regulérní umělecký druh.

Film tak sice ukazuje přítomnost, ale svou formou a estetikou zároveň naznačuje, co může přijít v budoucnosti, kdy se hlavním médiem, z něhož budeme čerpat informace o okolním světě, můžou stát právě interaktivní digitální média. Hra představuje účinný způsob, jak vtáhnout příjemce mediálního obsahu do příběhu. Hrajeme si a zároveň se něco nového dozvídáme. Hry jsou současně účinným prostředkem manipulace. *Iluze* obě tyto roviny zohledňuje.

Autorka před samotným natáčením strávila půl roku rešeršemi, kdy studovala jednak herní mechanismy, jednak maďarskou historii a kulturu nebo fungování tamější politiky. Perspektiva Maďarů je zpřítomňována výpověďmi lidí, které Turečková v zemi potkala a kteří byli ochotni otevřeně vyprávět o svých zkušenostech se systémem, který přestává sloužit vlastním lidem.

Namísto předkládání hotových sdělení film nechává na nás, čemu budeme věnovat pozornost. Při opětovném sledování si v rámu bohatě vyplněném různými audiovizuálními podněty můžeme všimnout něčeho jiného. Interaktivní prvek je tak nakonec zpřítomněn tím, že si musíme aktivně vybírat, jak film budeme sledovat, na kterou část obrazu zaměříme svou pozornost.

Iluze byla pro Turečkovou celovečerním debutem. Totéž platí pro *Pasažéry* Jany Borškové. Aktéři jejího dokumentu se poprvé potkali v divadelním souboru nazvaném Pasažéři. Tam společně připravili hru o tom, jak si představují svůj život po odchodu z dětského domova Lety u Prahy, kde vyrůstali. Boršková začala s natáčením před šesti lety, kdy náhodou narazila na zmíněný divadelní soubor. Následně začala s kamerou navštěvovat jejich hodiny dramaterapie. Poté, co odehráli své poslední představení v Malém Vinohradském divadle, jako soubor přestali existovat. Většina členů dovršila 18 let a z dětského domova odešla. Boršková se nicméně rozhodla, že bude v natáčení pokračovat.

S filmováním režisérka tudíž začala těsně před tím, než „pasažéři“ opustili dětský domov, a mohla tak zachytit klíčové období přechodu do reality za zdmi domova. Všimá si, jak návrat do disharmonického rodinného prostředí mnohdy znamená i návrat k sebedestruktivním vzorcům chování a uvažování, k rezignovanému přístupu k životu a narušeným sociálním vazbám. Dokument tak částečně supluje žánr sociálního dramatu.

Film se zaměřuje primárně na bolestivé situace v životech nešťastných lidí, kteří se nedokážou v životě nikam posunout. Systémové okolnosti, které k jejich neblahým životním situacím přispěly, nejsou pro zvolenou perspektivu směřodonné. Borškovou zajímají individuální dramata, obžalobu systému ústavní náhradní péče, o které se zmiňuje anotace, si musíte víceméně domyslet sami. *Pasažéři* tak v zásadě suplují jen zcela ojediněle vznikající hrané filmy, které by pravdivě ukazovaly život sociálně vyloučených v České republice, pomáhaly pochopit jejich situaci a překlenout společenskou propast.

Nepatrně větší mediální pozornost než dva výše zmíněné tituly si zásluhou zaměření na lokální politiku a nijak neskrývaného ideového stanoviska vysloužil dokument Robina Kvapila a Radima Procházky *Máme na víc*, nabízející na způsob slavných *Primárek* (Primary, 1960) Roberta Drewa pohled do zákulisí prezidentské kampaně. Jedním z aktérů filmu je prezidentský kandidát Michal Horáček, druhým sám Robin Kvapil, reflektující svou pozici režiséra dokumentu a současně Horáčkova mediálního poradce. Film je otevřenou výpovědí o prohrané bitvě, která může posloužit jednak jako poučení do budoucna, jednak jako podnět k diskusi nad rolí médií coby politických nástrojů.

Hrané filmy

Hranou tvorbu v lednu zastupovalo melodrama *Cena za štěstí*, dobové drama *Narušitel* a romantická komedie *Ženy v běhu*. *Cena za štěstí* je jedenáct let po povídkových *Kuličkách* a tři roky po dokumentu *Tajemství divadla Sklep* třetím filmem režírovaným Olgou Dabrowskou. Plakát k filmu ji nicméně představuje nikoliv jako režisérku vlastních filmů, nýbrž jako „spoluautora“ filmu *Samotáři*, k němuž společně s Petrem Zelenkou napsala scénář. Zájem o film v relevantních médiích byl poměrně malý, omezoval se především na kritiky. Jednu z výjimek představoval rozhovor s režisérkou a Tomášem Hanákem v relaci České televize *Studio 6 Víkend*.

Film sledující na propletených osudech několika hrdinů moderní podoby rodinných vztahů je podle Josefa Chuchmy „vyšperkovaný různými nelogičnostmi, zkraty, schválnostmi a nezamýšlenými trapnostmi“. Úroveň vyprávění i herectví Chuchma srovnává s banálními televizními inscenacemi a seriály. Jádro problému přitom spatřuje v chabém režijním vedení Dabrowské. Přestože připouští, že film zamotanými

vztahy a hrdiny pochybujícími o vlastní identitě odráží problémy současné „tekuté“ doby, činí tak podle něj „zcela nereálně a nerealisticky“.

Vnímavější postoj k filmu ve své videorecenzi zaujal Kamil Fila, který množství výhrad k naivitě, psychopatickému jednání postav, „šíleným“ zvratům a vražedné porci dobroty vyvažuje konstatováním, že nejde o film hodný absolutního výsměchu, neboť se snaží postihnout, jak dnes chápeme rodinný život. Film označuje za promarněnou šanci.

Za špatný vtip s nelogickým dějovým vývojem označil *Cenu za štěstí* Marcel Kabát, upozorňující ve své recenzi na paralely s pořadem televize Barrandov *Soudkyně Barbara*, ve kterém Simona Prasková stejně jako v *Ceně za štěstí* hraje soudkyni. Kristina Roháčková si pro srovnání zvolila pro změnu *Samotáře* (2000, r. David Ondříček), s nimiž podle ní *Cenu za štěstí* nelze pro „slabé vyprávění a povrchní rozvíjení postav“ poměřovat. Novinka Olgy Dabrowské podle jejích slov připomíná studentské cvičení.

Parametry studentského cvičení má podle kritiků také drama *Narušitel* debutujícího Davida Baldy, který se při psaní scénáře nechal inspirovat osudem svého dědečka a dvou dalších pilotů.[2] Osmnáctiletému studentovi soukromého gymnázia podle recenze Stanislava Dvořáka sice nechybí nadšení, ovšem neovládá „umění vyprávět jasně, logicky a napínavě“. Na Františka Fuku *Narušitel* svou atmosférou působil „jako něco natočeného před 70 lety, s Oldřichem Novým v hlavní roli“.

Balda se v rozhovorech svěřil, že pro něj bylo filmování stejně jako letectví původně pouze koníčkem. Filmařské dovednosti si osvojoval v různých filmových klubech a dílnách. Obě vášně chtěl nejdříve propojit natočením hodinového dokumentu o dědovi (šlo by tak již o druhý dokument, který by mu věnoval). Nakonec ale usoudil, že vhodnějším formátem bude celovečerní film. Přestože samotná produkce trvala asi 36 dní, realizace filmu od napsání scénáře po nahrání hudby zabrala takřka dva roky. Komplikací bylo přesvědčování sponzorů, že ve svém věku zvládne ukočírovat celovečerní film (Státní fond kinematografie podle něj nevyhověl jeho žádosti o podporu, protože je moc mladý).[3]

Jak Balda prozradil v Českém rozhlasu, z negativních kritik si hlavu nedělá. Důležité jsou pro něj ohlasy diváků, konkrétně těch, kterým se film líbil: „Hlavní pro mě je, že se to na premiéře líbilo pilotům. Kritiku beru s nadhledem, zásadní pro mě je pohled diváků, kteří to viděli v kině. A nemyslím tím ani tak ČSFD, kde lidé píšou hlavně negativní recenze.“^[4]

Režisérovo vymezení se vůči Česko-Slovenské filmové databázi mělo své opodstatnění. Na webu se objevilo několik desítek účtů zjevně vytvořených výhradně za účelem udělovat vysoká hodnocení *Narušiteli* (a případně Baldovým předchozím krátkým filmům). Účty byly administrátory postupně smazány a uživatelé ČSFD začali „na oplátku“ udělovat nízká hodnocení *Narušiteli* i jiným Baldovým filmům, jakkoli lze mít v mnoha případech pochyby, zda je skutečně viděli. O manipulování s hodnocením na ČSFD, nejen v případě *Narušitele*, informoval nejprve pořad Reflexe: Film! na Vltavě, posléze, s doplněnými vyjádřeními distributorů a samotného režiséra, také web iRozhlas. Pod diskuzí k těmto textům označil Balda nízká hodnocení svého filmu za „cílenou kampaň“ proti své osobě.

Na Facebooku se Balda zároveň vyjádřil k této citaci z recenze Kristiny Roháčkové: „Pokud však někdo touží sledovat hodinu a půl dlouhou přehlídku historických strojů kroužících za zvuku původních písní Michala Hruzy nad českou přírodou, bude z *Narušitele* nadšený.“ Nadsazení vyjádření se rozhodl uvést na pravou míru informací o tom, že „přehlídka historických strojů za zvuku písní Michala Hruzy je ve filmu 8 minut a 48 vteřin, nikoliv hodinu a půl...“

Dojem z úrovně české filmové produkce i z tragikomické debaty, kterou občas za přispění filmařů vyvolává, si diváci mohli od posledního lednového dne napravit komedií *Ženy v běhu*. Ty by se mohly stát jedním z komerčně nejúspěšnějších filmů tohoto roku díky zkušenému producentovi Tomáši Hoffmanovi (divácké hity *Bezva ženská na krku* [2016, r. Tomáš Hoffman] a *Tátova volha* [2018, r. Jiří Vejdělek]), který ví, na co český divák toužící po nenáročné zábavě slyší.

Zlata Adamovská hraje v atraktivně obsazeném režijním debutu scenáristy Martina Horského vdovu, která chce splnit poslední přání svému zesnulému partnerovi (Boleslav Polívka) a zaběhnout s jeho popelem maraton. Věra si ale uvědomuje, že sama by takový sportovní výkon nezvládla, a proto angažuje své tři dcery, z nichž

každá zastupuje jinou generaci, čímž film rozšiřuje spektrum diváček, na které míří, a stává se tak ideálním produktem pro vícegenerační „dámské jízdy“. Toto zacílení potvrzují také reakce na trailer zveřejněný distributorem na Facebooku. V téměř pěti stech komentářů se o svůj pozitivní zážitek z filmu dělí takřka výhradně ženy. Mužů bychom nenapočítali ani deset.

Čtyřgenerační lifestylová komedie přitom podle některých ohlasů paradoxně nese sdělení, které pro ženy není příliš potěšující. Kamil Fila „hroživou ideologii“ filmu shrnul do slov „ženské postavy nemají žádné jádro a žádnou hodnotu, dokud nemají muže. Dokud někoho nemáte, tak jste úplná nula.“ Smířlivěji snímek hodnotí Mojmír Sedláček: „Snaha optimisticky předat životní sílu a odvahu ke změnám je zjevná; vzhledem k rezignaci na hlubší ambice se nejedná o můj šálek melodramatické limonády, ale produkční kvality jsou vidět a své diváky si běhající ženy jistě najdou – a že jich jistě bude dost.“

Zřejmě nejkladnější recenzi na *Ženy v běhu* napsala Věra Míšková pro Právo, které je mediálním partnerem filmu. Autorka v ní vyzdvihuje mimo jiné herecký výkon Ondřeje Vetchého, ztvárňujícího neomaleného partnera nejstarší dcery (Tereza Kostková), který podle ní „stvořil prototyp muže, jenž dobře ví, že česká žena a švédská ocel vydrží všechno, a podle toho se také chová.“

Pokud se podíváme na víkendovou návštěvnost jednotlivých filmů, jak ji zaznamenala Unie filmových distributorů, *Cena za štěstí* se po své premiéře octla s 12 383 diváky na pátém místě. Z novinek diváci projeví větší zájem o animovanou pohádku *Raubíř Ralf a internet* i americký dobrodružný film *Robin Hood. Narušitele* vidělo za první víkend téměř o sedm tisíc diváků méně: 5 523. Počet diváků *Ceny za štěstí* mezitím narostl na 27 305.

Poté ovšem nastoupily *Ženy v běhu* a se 177 682 diváky za premiérový víkend se vyšvihly do čela žebříčku návštěvnosti. Vzhledem k výrazné propagaci a vysokému diváckému hodnocení lze předpokládat, že komedie, kterou již nyní vidělo téměř tolik diváků, kolik jich od říjnové premiéry zavítalo na hudební melodrama *Zrodila se hvězda*, na čelní příčce ještě nějakou dobu vydrží a stane se jedním z komerčně nejúspěšnějších českých filmů letošního roku (nejúspěšnější domácí film loňského roku, komedii *Po čem muži touží*, vidělo přes půl milionu diváků).

Poznámky:

[1] Tesař, Antonín, Iluze. *A2* 2019, r. XV, č. 3 (30. 1.), s. 31.

[2] Kolika historických nepřesností se při tom podle odborníků dopustil, si můžete přečíst v textu na Aktuálně. Hronová, Zuzana, Český film *Narušitel* klame diváka. Je plný nepřesností a nesmyslů. *Aktuálně.cz*. Dostupné online: < <https://magazin.aktualne.cz/film-narusitel-klame-divaka-je-plny-nepresnosti-a-hlouposti/r~4d468e52208511e997ea0cc47ab5f122/>>.

[3] Pospíšilová, Pavlína, Rozhovor s královéhradeckým režisérem Davidem Baldou o jeho celovečerním filmu *Narušitel*, který přichází 24. ledna do kin. *Hradec Králové*. Dostupné online: < <https://www.hradeckralove.org/rozhovor-s-kralovehradeckym-reziserem-davidem-baldou-o-jeho-celovecernim-filmu-narusitel-ktery-prichazi-24-ledna-do-kin/d-67568>>.

[4] Švarcová, Alžběta, Výborná, Lucie, Chtěl jsem diváka posadit do kokpitu letadla, říká 18letý režisér David Balda. Do kin vstupuje jeho *Narušitel*. *Radiožurnál*. Dostupné online: < <https://radiozurnal.rozhlas.cz/chtel-jsem-divaka-posadit-do-kokpitu-letadla-rika-18lety-reziser-david-balda-do-7746718>>.